

FM: Patēriņa cenu pieauguma temps Latvijā turpina uzņemt apgriezienus

Publicēts: 08.06.2022.

[Jaunami](#)

[Tautsaimniecības analīze](#)

Trešdien, 8. jūnijā, publicētie Centrālās statistikas pārvaldes dati liecina, ka patēriņa cenu pieauguma temps Latvijā turpina uzņemt apgriezienus. 2022. gada maijā patēriņa cenu indekss palielinājās par 4,0% salīdzinājumā ar aprīli, kas ir ļoti augsta inflācija viena mēneša ietvaros. Ar dažiem izņēmumiem cenu kāpums bija fiksēts visiem preču un pakalpojumu veidiem. Lielākais devums mēneša inflācijā bija pārtikas, mājokļa un degvielas cenu pieaugumam. Gada izteiksmē cenu pieaugums bija vēl izteiktāks, palielinoties par 16,9%, kas ir straujākais cenu kāpums kopš 2008. gada vidus. Tomēr visticamāk, ka jau nākamajā mēnesī tiks uzstādīts jauns patēriņa cenu kāpuma rekords, jo inflācijas maksimālais punkts vēl nav sasniegts.

Šā gada maijā Latvijā bija fiksēta trešā augstākā inflācija eirozonā. Augstāks patēriņa cenu pieaugums bija vien Lietuvā un Igaunijā, kur cenas palielinājās attiecīgi par 18,9% un 20,0% salīdzinājumā ar pērnā gada maiju. Jāatzīmē, ka inflācijas jautājums ir aktuāls ne tikai Baltijas valstīs vai Eiropā kopumā, bet visā pasaulē. Šā gada maijā vidējā gada inflācija eirozonā veidoja 8,1%, kas ir augstākais cenu kāpums kopš eirozonas nodibināšanas jeb no 1999. gada. Inflācija Turcijā arī sasniedza augstāko līmeni šajā gadsimtā, +73,5% gada izteiksmē. Inflācija ASV šā gada martā sasniedza 8,5%, kas ir pēdējā 41 gada augstākais rādītājs, bet cenu kāpums aprīlī nedaudz mazinājies un veidoja 8,3%. Jāsecina, ka patēriņa cenu kāpums ir visaptverošs un fiksēts visos pasaules reģionos. Cenu atšķirības valstu griezumā nosaka atšķirīgs māsaimniecību patēriņa grozs, importa struktūra, valdības un centrālās bankas īstenotā politika.

Straujajam patēriņa cenu kāpumam ir vairāki iemesli, bet galvenokārt tie ir saistīti ar ārējiem faktoriem. Pirmkārt, straujo cenu kāpumu nosaka energoresursu (gāzes un naftas) augošais pieprasījums un piegāžu traucējumi, kas aizsākās pērnā gada rudenī. Otrkārt, straujo inflāciju ietekmē pārtikas cenu kāpums, kam ir globāls raksturs. Pārtikas cenu pieaugums vērojams kopš 2021. gada sākuma, ko ietekmē pēcpandēmijas periodā augošais pieprasījums, atsevišķu lauksaimniecības kultūru sliktā raža, mēslojuma sadārdzinājums augsto energoresursu cenu dēļ, kā arī loģistikas traucējumi. Treškārt, Krievijas iebrukums Ukrainā pastiprināja iepriekš minēto divu faktoru negatīvo ietekmi un palielināja spriedzi gan energoresursu, gan pārtikas tirgos. Attiecībā uz energoresursu cenām jāatzīmē, ka Starptautiskās Enerģētikas aģentūras dalībvalstu lēmums palielināt naftas piegādi no savām stratēģiskajām naftas rezervēm, kā arī OPEC+ šā gada jūnijā pieņemtais lēmums palielināt naftas ieguvu nav pietiekošs, lai būtiski mazinātu naftas un līdz ar to arī degvielas cenas.

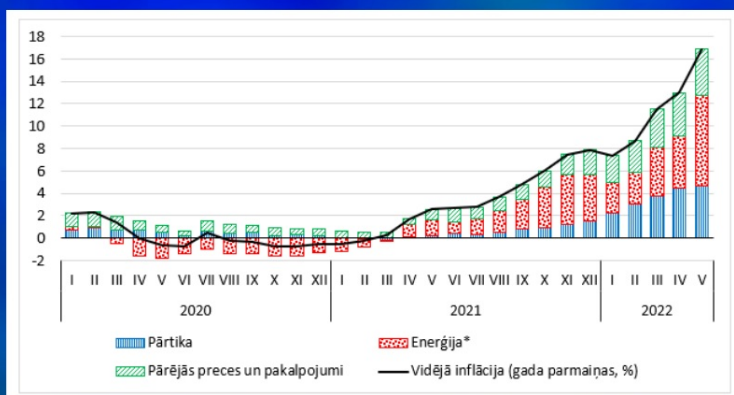
Arī attiecībā uz pārtikas cenām situācija saglabājas sarežģīta. Krievija un Ukraina nodrošina ap 25% no pasaules kviešu eksporta. Papildus tam Ukraina ieņem vienu no vadošajām vietām pasaulē saulespuķu, kukurūzas un rapša eksportā. Pārtikas eksports no Ukrainas ir apgrūtināts karadarbības dēļ. Savukārt Krievija aizliedza līdz vasaras beigām eksportēt graudaugus un cukuru. Pārtikas eksporta ierobežojumus ieviesa arī Indija, Turcija, Irāna, Alžīrija, Indonēzija un virkne citu valstu. Karš Ukrainā un pārtikas eksporta aizliegumi noteikti negatīvi atspoguļosies pārtikas cenu kāpumā visā pasaulē. Eiropas Savienība (ES) ir augsti pašnodrošināta ar pārtiku, kopumā saražojot daudz vairāk nekā iekšējam patēriņam ir nepieciešams. Tomēr dārgāki energoresursi un minerālmēsli, kā arī pārtikas deficīts citos pasaules reģionos cels pārtikas cenas arī ES kopumā.

Šā gada maijā lielāko devumu patēriņa cenu pieaugumā noteica pārtikas un bezalkoholisko dzērienu cenu kāpums par 18,2% salīdzinājumā ar pērnā gada atbilstošo mēnesi, tādējādi izskaidrojot 4,7 procentpunktus no fiksētās inflācijas. Pārtikas un bezalkoholisko dzērienu īpatsvars māsaimniecības patēriņa grozā veido lielāko sastāvdaļu, vidēji 25,6%. Tieši tāpēc pārtikai ir būtiska ietekme uz vidējo inflāciju. Svarīgi norādīt, ka katrai māsaimniecībai ir sava inflācija un savs patēriņa grozs, ko lielā mērā ietekmē ienākumu līmenis. Māsaimniecībām ar zemiem ienākumiem pārtikas īpatsvars kopējā patēriņa grozā ir būtiski lielāks par vidējo un sasniedz 31,5%. Tādējādi cilvēki ar zemu ienākumu līmeni vairāk izjūt cenu kāpumu.

Būtisks devums patēriņa cenu kāpumā šā gada maijā bija arī ar mājokli saistīto pakalpojumu sadārdzinājumam par 34,4%, ko

visvairāk ietekmēja gāzes, siltumenerģijas, elektroenerģijas, cietā kurināmā, atkritumu savākšanas pakalpojumu cenu kāpums. Iepriekšējā mēnesī cenu kāpums šajā pakalpojumu grupā bija uz pusi mazāks jeb 16,2%. Straujais cenu kāpums ir saistīts ar to, ka maijā beidzās valsts atbalsts elektroenerģijas, gāzes un siltumenerģijas cenu kāpuma kompensācijai. Svarīgi norādīt, ka, lai arī maijā centralizētā apkure jau bija atslēgta un iedzīvotāji nemaksāja par apkuri, patēriņa cenu indeksa aprēķināšanā siltumenerģijas tarifs tika uzskaitīts, tādējādi šā gada maijā siltumenerģija bija par 47,8% dārgāka nekā pērn.

Devums gada inflācijā pēc izcelsmes avota (procentpunkti) un vidējās patēriņa cenu pārmaiņas (%)

*Enerģijas grupā ietilpst elektroenerģija, gāze, siltumenerģija, degviela, cietais kurināmais

<https://www.fm.gov.lv/lv/jaunums/fm-paterina-cenu-pieauguma-temps-latvija-turpina-uznemt-apgriezienus>